

AGNIESZKA TAMBOR
Uniwersytet Śląski
Katowice

Półka filmowa sezonu 2017

Film shelf 2017

Abstract: The article presents the summary of the 2017 season of Polish filmmaking. All movies mentioned in the article are chosen and described according to that which would be interesting for a foreigner or a person who studies Polish as a foreign language. The following films are described in the article: *Twój Vincent* [*Loving Vincent*], *Listy do M. 3* [*Letters to Santa 3*], *Najlepszy* [*The Best*], *Zgoda* [*The Reconciliation*], *Pokot* [*Spoor*], *Komunia* [*Communion*].

Keywords: contemporary Polish cinema, Polish film, Polish movie market, film awards

Rok 2017 i początek 2018 roku upłynęły w Polsce pod znakiem filmowych sukcesów. Na pewno zaliczyć można do nich dobrą frekwencję na polskich filmach w kinach krajowych. Liczba widzów na projekcjach obrazów rodzimej produkcji od kilku lat utrzymuje się na bardzo wysokim poziomie – w ubiegłym roku polskie realizacje obejrzało 13,5 mln widzów, co stanowi 24% wszystkich kupionych w 2017 roku biletów¹. Polskie filmy regularnie pojawiają się na najważniejszych międzynarodowych festiwalach, coraz częściej są także nominowane do czołowych światowych nagród².

W mijającym roku duża część opisywanych sukcesów wiązała się z filmami krótkometrażowymi, dokumentalnymi i animowanymi.

Trzy polskie filmy zostały zakwalifikowane do konkursów krótkich metraży na jednym z najbardziej prestiżowych festiwali na świecie – Sundance Film Festival. Polskę reprezentowały: fabuła *Deer Boy* Katarzyny Gondek, animacja *Czerń* Tomusza Popakula oraz film dokumentalny *Wolta* Moniki

¹ Za: <https://www.pisf.pl/rynek-filmowy/rynek-filmowy/widzowie> [dostęp: 10.02.2017].

² Niezwykle istotne jest to, że są one doceniane w różnych kategoriach.

Koteckiej i Karoliny Poryzaly, którego producentem jest Studio Munka działające przy SFP³.

Film *Najpiękniejszą fajerwerki ever* zdobył dwie nagrody podczas Międzynarodowego Festiwalu Filmowego w Cannes. Były to Nagroda Canal+ oraz Złota Szyna (Nagroda Stowarzyszenia Kolarzy Kinomanów „Ceux du rail”). Film jest pierwszą polską produkcją, która otrzymała tę nagrodę.

Aleksandra Terpińska [reżyserka *Najpiękniejszych fajerwerków ever* – A.T.] jest laureatką konkursu na scenariusz inspirowany (...) organizowanego przez Telewizję Kino Polska we współpracy ze Studiem Munka – SFP, Studiem Filmowym TOR i Krajową Izbą Producentów Audiowizualnych (...). W jury konkursu zasiadali: Krzysztof Zanussi jako przewodniczący oraz producentki Ewa Jastrzębska, Joanna Szymańska, Agnieszka Dziezdic, Dorota Zwierchowska i reżyser Kuba Czekaj, który na tegorocznym Cannes również odebrał nagrodę – ScripTeast im. Krzysztofa Kieślowskiego za scenariusz do filmu *Sorry Polsko!*⁴.

Kryterium festiwalowe nie decyduje jednak o włączeniu opisanych tu filmów do zestawienia. Kategorią powodującą wyróżnienie konkretnych produkcji jest w tym przypadku również niesiona przez dany film wartość realioznawcza, językowa bądź literacka. Rosnąca z roku na rok liczba premier filmowych rodzimej produkcji (w 2017 roku było to 46 filmów⁵) nie zawsze idzie w parze z możliwościami doboru odpowiednich treści filmowych na zajęcia z osobami poznającymi nasz język i kulturę czy nawet na otwarte pokazy filmowe dla obcokrajowców.

Poza nagrodami i wyróżnieniami warto także zauważyć, że dystrybucja zagraniczna polskich filmów jest coraz szersza.

Polskie filmy dokumentalne trafiły także na międzynarodowe platformy dystrybucji online (jak podaje Krakowska Fundacja Filmowa na platformach WEIPIX czy Filmdoo znalazły się filmy *Ucho wewnętrzne*, *Dar* czy *Nauka chodzenia*), czy nawet do zagranicznej dystrybucji kinowej, co miało miejsce w przypadku nagrodzonych na Sundance w 2016 roku *Wszystkich nieprzespanych nocy* Michała Marczaka. Film ten, który do amerykańskich kin trafił 7

³ <https://www.sfp.org.pl/2016/wydarzenia,5,26339,0,1,Trzy-polskie-krotkie-metraje-jada-na-Sundance.html> [dostęp: 14.01.2018].

⁴ <http://www.telemagazyn.pl/artykuly/najpiekniejsze-fajerwerki-ever-polski-krotki-metraz-nagrodzony-w-cannes-zdjecia-58231.html> [dostęp: 14.01.2018].

⁵ Mowa tu wyłącznie o premierach filmów współfinansowanych przez Polski Instytut Sztuki Filmowej.

kwietnia, a na amerykańskim Netflixie znalazł się w sierpniu, wielu krytyków uznało za jeden z najciekawszych tytułów roku (np. magazyn „Rolling Stone” umieścił go na 3. miejscu najlepszych dokumentów 2017 roku). Na działającej w Hiszpanii platformie dystrybucyjnej Filmin w sierpniu znalazł się film *21 x Nony Jork* Piotra Stasika⁶.

Do początków 2018 roku stwierdzić wręcz można było, że producenci bardziej zdają się dbać o dystrybucję zagraniczną niż o dostępność i popularność obrazów wśród rodzimej publiczności. Po raz pierwszy bodaj na początku 2018 roku zdarzyło się, aby polskie filmy krótkometrażowe znalazły swoje miejsce także na ekranach krajowych kin. W ramach cyklu *Najlepsze polskie 30'* odbyły się w styczniu 2018 roku jednorazowe pokazy trzech filmów⁷ wyprodukowanych przez Studio Munka – kolebkę polskiego krótkiego metrażu. Godny uwagi jest z całą pewnością fakt, iż jeden z dystrybutorów zamierza regularnie wprowadzać produkcje Studia do polskich kin.

Listy do M. 3 – 3 007 210 widzów

Jedną z najbardziej oczekiwanych premier 2017 roku była trzecia część kultowej już świątecznej komedii romantycznej *Listy do M*⁸. W efekcie to właśnie ta produkcja zdobyła największą publiczność w minionym roku. O ile pierwszy film serii wciąż uznawany jest za najlepszą polską odsłonę tego gatunku, o tyle druga i trzecia część stanowczo rozczarowują. *Listy do M. 2*, które swoją premierę miały w 2015 roku, charakteryzują się zbyt dużą liczbą wątków, nagromadzeniem bohaterów i tym samym powierzchownym potraktowaniem każdej z opowiadanych historii. Te podstawowe błędy poniekąd próbowano naprawić w produkcji z 2017 roku. Jednak ograniczenie liczby opowiadanych historii i próba głębszej analizy „psychologicznej” poszczególnych postaci nie uratowały całkowicie trzeciej próby zmierzenia się ze świątecznym klimatem w stylu zachodnim. Dużym minusem filmu są z całą pewnością słabe, mało realistyczne i po prostu sztuczne dialogi. Nie

⁶ <https://www.pisf.pl/aktualnosci/wiadomosci/sukcesy-polskich-filmow-dokumentalnych-w-2017-roku> [dostęp: 18.01.2018].

⁷ Były to: *Najpiękniejsze fajerwerki ever*, reż. Aleksandra Terpińska; *60 kilo niczego*, reż. Piotr Domalewski i *Amerykański sen*, reż. Marek Skrzecz.

⁸ Więcej o filmie: http://www.postscriptum.us.edu.pl/pdf/ps2012_1_29.pdf [dostęp: 14.01.2018].

udało się ich nawet uratować plejadzie wypowiadających je gwiazd (Andrzej Grabowski, Stanisława Celińska, Wojciech Malajkat, Izabela Kuna). Plusem są role Piotra Adamczyka i Agnieszki Dygant, których bohaterowie wnoszą do filmu choć trochę radości i śmiechu. Miejmy nadzieję, że *Listy do M. 3* to ostatni rozdział sagi o świątecznych perypetiach Polaków, gdyż konfrontacji z czwartą częścią widzowie mogą już nie wytrzymać.

Aby nie całkiem zniechęcić do obejrzenia tego filmu, przyznać należy, że

Tomaszowi Koneckiemu udało się przywrócić choć trochę klimat pierwszej części, czyniąc *Listy do M. 3* filmem, na którym przynajmniej przez kilka chwil poczujemy się dobrze. Poczujemy wewnątrz ciepło. Może nie tak silnie jak po kolejnym seansie *To tylko miłość*, ale cóż. Klasyk może być tylko jeden⁹.

Najlepszy – 730 054 widzów

Głównym bohaterem filmu *Najlepszy* jest Jerzy Górski – człowiek do tej pory niemalże nieznan, którego niezwykła historia pod koniec 2017 roku zachwycała wszystkich Polaków za sprawą reżysera Łukasza Palkowskiego oraz scenarzystów Agathy Dominik i Macieja Karpińskiego. Pierwsza część filmu poświęcona jest życiu Górskiego z czasów, kiedy zażywane latami narkotyki doprowadziły go niemal do śmierci. Walka z nalogiem zakończyła się sukcesem dzięki Markowi Kotańskiemu, najbardziej znanemu polskiemu terapeutycie osób uzależnionych, założycielowi Stowarzyszenia „Monar”¹⁰. Kontrowersyjne, acz niezwykle skuteczne metody Kotańskiego, które możemy obserwować w filmie, sprawiły, że stowarzyszenie udziela rocznie ponad 95 tysięcy porad, a ośrodek, w którym przebywa Górski, staje się na dłuższy czas równoległym bohaterem filmu. W rolę Kotańskiego wcielił się rewelacyjnie charyzmatyczny Janusz Gajos i to on właśnie sprawił, że ekranową walkę z nalogiem widz obserwuje w niebywałym napięciu. Odskoczną od dotychczasowego życia staje się dla Górskiego sport. Tu zaczyna się druga część filmu. Treningi wyczerpanego wieloletnim zażywaniem narkotyków organizmu ponownie doprowadzają Górskiego na skraj przepaści. I wtedy przychodzi najważniejsza w życiu Górskiego wiadomość – kwalifikacja do największych i najtrudniejszych na świecie zawodów triathlonowych Iron-

⁹ <https://naekranie.pl/recenzje/listy-m-3-recenzja-filmu> [dostęp: 14.01.2018].

¹⁰ Pierwszy ośrodek „Monaru” został otwarty w 1978 roku.

man. Ostatecznie Górski bierze udział w podwójnym Ironmanie¹¹, który – na przekór losowi i możliwościom – wygrywa.

Film *Najlepszy* oparty jest na schemacie gatunkowym filmu sportowego. Jak w przypadku każdego obrazu, który możemy zaliczyć do tej grupy, jego siła w dużej mierze polega na łatwym odnajdywaniu przez kinomanów możliwych rozwiązań konfliktów dramaturgicznych. Wzloty i upadki, walka Górskiego z własnymi słabościami stają się dla widzów możliwością uczestnictwa we wspaniałym widowisku, które podnosi na duchu i wyciska łzy z oczu każdego twardziela. Rekomendacją do obejrzenia filmu niech stanie się końcowa uwaga, iż jest w Polsce tylko jeden człowiek, który potrafi zrobić interesujący film o tym, że komuś coś się w życiu udało. Ten człowiek nazywa się Łukasz Palkowski¹².

Twój Vincent – 376 220 widzów

Rok 2017 to dla polskiej animacji czas jubileuszy. Świątowano 70-lecie polskiej animacji i 50. urodziny jednego z najbardziej znanych bohaterów polskich filmów animowanych, czyli Reksia. Te rocznice spowodowały, iż polscy artyści oraz producenci stali się gośćmi i uczestnikami wielu branżowych wydarzeń i spotkań. Ich ukoronowaniem była premiera pierwszej na świecie pełnometrażowej animacji zrealizowanej całkowicie techniką malarską, czyli filmu *Twój Vincent*.

10 lat od pierwszego pomysłu, 65 tysięcy ręcznie malowanych klatek przez ponad 120 malarzy z całego świata i 80 obrazów Vincenta van Gogha, które zainspirowały film – tak na premierowym pokazie w Gdyni na animację (...) zapraszała jej reżyserka Dorota Kobiela¹³.

Z całą pewnością jest to produkcja, której nikt nie powinien przegapić. Film – wyjątkowy pod każdym względem – doceniony już został przez kry-

¹¹ Dystans 7,6 km pływania, 360 km jazdy na rowerze i 84 km biegu pokonał w czasie 24 godzin, 47 minut i 46 sekund – za: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Jerzy_G%C3%B3rski_\(triathlonista\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Jerzy_G%C3%B3rski_(triathlonista)) [dostęp: 14.01.2018].

¹² Łukasz Palkowski w 2014 roku wyreżyserował film *Bogowie*. Więcej o filmie: http://www.postscriptum.us.edu.pl/pdf/ps2015_1_22.pdf [dostęp: 14.01.2018].

¹³ <http://film.onet.pl/recenzje/twoj-vincent-imponujacy-hold-dla-van-gogha-recenzja/wwyce2> [dostęp: 14.01.2018]

tyków i fachowców na wielu polskich festiwalach. Święci też tryumfy za granicą m.in. w Annency, Szanghaju, Toronto czy Seattle. Największym sukcesem animacji jest jednak póki co Europejska Nagroda Filmowa. Nie należy zapominać również o nominacjach do Złotego Globu i nagrody BAFTA w kategorii najlepszy film animowany. Ukoronowanie tych wszystkich wyróżnień stanowi z całą pewnością ogłoszona w lutym 2018 roku nominacja do Oscara.

Kryminalna historia śmierci Vincenta van Gogha stała się dla twórców filmu pretekstem, aby głównym bohaterem produkcji uczynić malarza i jego obrazy. Powstało dzieło nietuzinkowe i absolutnie wyjątkowe pod względem wizualnym. Wzmianki o filmie i jego twórcach pojawiły się m.in. w: „The Guardian”, „IndieWire”, „Variety”, „Deadline”, „The Hollywood Reporter”, „Screen International”. Magazyn „Variety” umieścił nawet reżyserkę filmu Dorotę Kobielię na liście najlepszych animatorów, których karierę warto obserwować (*10 Animators to Watch 2017*)¹⁴. Polska animacja została sprzedana już do ponad stu krajów¹⁵, a od stycznia 2018 roku można ją kupić na amerykańskiej platformie zakupowej Amazon.

Sens i idee, jakie próbują widzom przekazać twórcy *Twojego Vincenta*, bliższe są wartościom, jakie niosło ze sobą całe malarstwo impresjonistyczne. Każdy kadr filmu to niesamowity obraz, który – podobnie jak oglądane w muzeum płótna – oddziałuje na odbiorcę.

Trafiają do naszej wrażliwości, w bezpośredni sposób pokazują otaczającą rzeczywistość, umożliwiają jej odczucie, przez co stają się niemal doskonałym lekiem na napięcia związane ze współczesnym życiem. Jednakże obrazy te nie są – jakby się mogło wydawać – tylko prostą, bezpośrednią i intuicyjną reakcją na dane doświadczenie. Raczej, jak zauważył Degas, są one starannie zaplanowane i wykonane „z całą premedytacją, jakiej potrzeba, by popełnić zbrodnię”. Impresjoniści, aby osiągnąć spontaniczność, próbowali różnych metod, a eksperymenty te kosztowały ich wiele pracy i były źródłem udręki. Malowane przez nich sceny z współczesnego życia nie są więc tak proste i beztrudne, jak by się mogło pozornie wydawać. Przeciwnie, gdyby ich obrazy były tylko powierzchownymi scenami, ukazującymi najbardziej atrakcyjne momenty życia wypełnionego przyjemnościami, to nie zapadałyby tak głęboko w naszą świadomość (Howard 2004, 9).

¹⁴ Za: <https://www.pisf.pl/aktualnosci/wiadomosci/sukcesy-polskiej-animacji-w-2017-roku> [dostęp: 14.01.2018].

¹⁵ M.in.: Stany Zjednoczone, Chiny, Korea Południowa, Wielka Brytania, Włochy, Hiszpania, Singapur i Dania.

Pokot – 279 496 widzów

Agnieszka Holland należy z całą pewnością do oscarowych weteranów¹⁶. W ubiegłym roku reżyserka ponownie miała szansę na nominację, jednak tym razem jej najnowszy film *Pokot* przegrał walkę z obrazami ze Szwecji, Danii, Iranu, Australii i Niemiec.

Wokół kandydatury *Pokotu* zrobiło się (...) głośno w wyniku petycji, którą do ministra kultury i dziedzictwa narodowego Piotra Glińskiego wystosowali członkowie Stowarzyszenia im. Biskupa Kajetana Soltyka oraz Klubu Magna Polonia Ziemia Kłodzka. Domagają się oni wycofania filmu Agnieszki Holland z walki o nominację, ponieważ uważają, że jest on antykatolicki i antypolski¹⁷.

Być może zatem jednym z powodów, dla których Polacy musieli tym razem obejść się smakiem, stały się właśnie kontrowersje, jakie film wzbudzał w kraju. Większość osób oczywiście odrzucała zarzuty stawiane w petycji, uznając je za absurdalne, nie zmienia to jednak faktu, że odbiły się one dość szerokim echem w Polsce i na pewno nie pozostały niezauważone poza jej granicami.

O czym zatem jest *Pokot*, że udało mu się tak zbulwersować część polskich widzów? Jest to adaptacja powieści *Prowadź swój pług przez kości umarłych* Olgi Tokarczuk. Film i książka opowiadają historię mieszkającej na prowincji kobiety. Główna bohaterka, Janina Duszejko, po odkrytej we wsi serii morderstw na kłusownikach i myśliwych, rozpoczyna swoje własne śledztwo.

Chciałabym, żeby to myślistwo tu mocno zabrzmiało, ale to historia starszej kobiety, która toczy walkę z patriarchalnym światem. Myślistwo jest metaforą władzy, zawsze tak było. To jest klucz do rozumienia mechanizmów, z którymi i dziś mamy do czynienia¹⁸

– tak historię charakteryzuje jej autorka, Olga Tokarczuk.

Bardzo trudno jest opisać *Pokot* i dość trudno jest wyrazić jednoznaczną opinię na jego temat. Z całą pewnością wielkim atutem filmu są aktorzy – Agniesz-

¹⁶ Trzy nominacje do tej prestiżowej nagrody za filmy: *Gorzkie żniwa* (1986), *Europa, Europa* (1992) i *W ciemności* (2012).

¹⁷ <http://film.onet.pl/wiadomosci/oscar-2018-najlepszy-film-nieanglojezyczny-walka-o-nominacje/kr3hnh> [dostęp: 18.01.2018].

¹⁸ [https://pl.wikipedia.org/wiki/Pokot_\(film\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Pokot_(film)) [dostęp: 18.01.2018].

ka Mandat, Jakub Gierszał, Andrzej Grabowski i inni, a to już na pewno wystarczający powód, aby poświęcić czas najnowszemu dziełu Agnieszki Holland.

Zgoda – 10 034 widzów

Jest rok 1945. Właśnie kończy się wojna. W Świętochłowicach na Śląsku organy bezpieczeństwa tworzą obóz pracy dla Niemców, Ślązaków i Polaków. Pod pretekstem ukarania zdrajców narodu polskiego UB dokonuje czystek wśród „niechętnych komunistycznej władzy”. Do pracy w obozie zgłasza się młody chłopak Franek. Próbuje ocalić Annę, w której jest zakochany. Nie wie, że wśród osadzonych znalazł się Erwin, Niemiec, jego przyjaciel sprzed wojny, który od dawna skrycie kocha się w dziewczynie... Franek dołącza do komunistów, naiwnie licząc, że uda mu się oszukać system. Już pierwsze dni pracy w obozie odziera go ze złudzeń. A z czasem przekonuje się, że aby ocalić swoją ukochaną, będzie musiał poświęcić wszystko...¹⁹.

Trudny temat stosunków polsko-śląsko-niemieckich, o którym w polskim kinie (nie tylko zresztą w kinie) do tej pory nie mówiło się zbyt głośno, stał się treścią filmu Macieja Sobieszczańskiego²⁰. Produkcja, która wyczekiwana była nie tylko przez mieszkającą na Śląsku publiczność, została nakręcona w ramach niewielkiego budżetu i w błyskawicznym tempie. Okazuje się, że i w takich warunkach da się zrobić dobry film.

Historia jak historia – dramatów o „miłości w czasach zarazy” nakręcono na pęczki. Pierwszy przykład z brzegu to *Róża* Wojciecha Smarzowskiego. Co przede wszystkim wyróżnia *Zgodę* na tle polskich produkcji tego typu, to awangardowa strona formalna, na pierwszy rzut oka zupełnie nieprzystająca do problematyki filmu²¹.

W wielu recenzjach porównuje się wizualną stronę filmu do węgierskiego laureata Grand Prix Festiwalu w Cannes z 2015 roku – *Syna Szawła*. Nie jest to jednak pokrewieństwo oczywiste, choć jest w obu filmach coś, co nasuwa

¹⁹ <https://wajdaschool.pl/przejmujaca-opowiesc-o-milosci-w-nieludzkich-czasach-zwiastun-i-plakat-filmu-zgoda/> [dostęp: 18.01.2018].

²⁰ Właściwie film *Zgoda* można uznać za debiut tego reżysera.

²¹ <https://film.wp.pl/zgoda-milosc-w-czasach-zarazy-recenzja-616855298199169a> [dostęp: 14.01.2018].

takie właśnie skojarzenia. Z całą pewnością *Zgoda* jest filmem ważnym z perspektywy historycznej i pozostaje mieć nadzieję, że zainicjuje dyskusję o tej wypieranej w ogólnohistorycznej narracji części śląskiej tożsamości.

Komunia – brak informacji, brak otwartej dystrybucji kinowej

Na koniec tegorocznego zestawienia wspomnieć trzeba o drugim po *Twoim Vincencie* największym tryumfatorze tegorocznych festiwali polskich i zagranicznych. Mowa tu o pełnometrażowym filmie dokumentalnym Anny Zameckiej *Komunia*.

Kiedy dorośli bawią się w dom, wtedy to dzieci muszą szybko dorosnąć. 14-letnia Ola nie tylko opiekuje się niewydolnym ojcem, autystycznym bratem i mieszkającą osobno matką; ale przede wszystkim stara się złożyć rodzinę w całość. Żyje nadzieją, że uda się jej na powrót ściągnąć matkę do domu. Pretekstem do spotkania z nią jest komunia święta 13-letniego Nikodema i Ola bierze na siebie całą odpowiedzialność za przygotowanie idealnej rodzinnej uroczystości. Sam Nikodem obserwuje zmagania bliskich ze swojej własnej, niezwyklej perspektywy. *Komunia* odkrywa piękno w odrzuconych, siłę w najsłabszych (...). To przyspieszona lekcja dojrzewania, która uczy, że żadne porażki nie są ostateczne. Szczególnie tam, gdzie idzie o miłość²².

Film, który nazywany jest najlepszym polskim dokumentem ostatnich lat, na pewno warto obejrzeć. „Dwukrotnie nominowany do Oscara reżyser Joshua Oppenheimer na swoim Twitterze, polecając film członkom Europejskiej Akademii Filmowej, nazwał film Polki arcydziełem”²³. Pojawienie się nazwiska reżyserki wśród takich legend jak Fidyk, Łoziński czy Kieślowski jest rekomendacją samą w sobie. Jeśli jednak komuś potrzebna jest dodatkowa zachęta do obejrzenia *Komunii*, niech stanie się nią Europejska Nagroda Filmowa w kategorii Najlepszy Europejski Film Dokumentalny lub wyróżnienia w Locarno, Lipsku, Mińsku, Bratysławie, Trieście, Zagrzebiu, Sao Paulo, Monachium, Stambule, Oslo, Goyang, Sibiu, Belgradzie, Poindimić, Chicago²⁴.

²² <http://www.filmpolski.pl/fp/index.php?film=1240874> [dostęp: 14.01.2018].

²³ <https://www.pisf.pl/aktualnosci/wiadomosci/sukcesy-polskich-filmow-dokumentalnych-w-2017-roku> [dostęp: 18.01.2018].

²⁴ Niewymienione zostały polskie festiwale i wyróżnienia m.in.: Warszawa, Kraków, Łódź czy Polska Nagroda Filmowa Orzel.

Filmografia

- Twój Vincent*, reż. i scen.: Dorota Kobiela, Hugh Welchman, zdj.: Tristan Oliver, Łukasz Żal, muz.: Clint Mansell, polski dubbing: Józef Pawłowski, Jerzy Stuhr, Danuta Stenka, Olga Frycz, Zofia Wichłacz, Robert Więckiewicz, Maciej Stuhr.
- Listy do M. 3*, reż.: Tomasz Konecki, scen.: Marcin Baczyński, Mariusz Kuczewski, zdj.: Marian Prokop, muz.: Łukasz Targosz, wyst.: Piotr Adamczyk, Stanisława Celińska, Agnieszka Dygant, Andrzej Grabowski, Tomasz Karolak, Izabela Kuna i inni.
- Zgoda*, reż.: Maciej Sobieszczęński, scen.: Małgorzata Sobieszczęńska, zdj.: Valentyn Vasyanovych, muz.: Bartłomiej Gliniak, wyst.: Julian Świeżewski, Jakub Gierszał, Zofia Wichłacz, Danuta Stenka, Wojciech Zieliński.
- Najlepsi*, reż.: Łukasz Palkowski, scen.: Agatha Dominik, Maciej Karpiński, zdj.: Piotr Sobociński jr., muz.: Bartosz Chajdecki, wyst.: Jakub Gierszał, Kamila Kamińska, Anna Próchniak, Arkadiusz Jakubik, Janusz Gajos, Mateusz Kościukiewicz, Tomasz Kot.
- Komunia*, reż. i scen.: Anna Zamecka, zdj.: Małgorzata Szyłak, opieka artystyczna: Jacek Bławut.
- Pokot*, reż.: Agnieszka Holland, Kasia Adamik, scen.: Olga Tokarczuk, Agnieszka Holland, zdj.: Jolanta Dylewska, Rafał Paradowski, muz.: Antoni Łazarkiewicz, wyst.: Agnieszka Mandat, Wiktor Zborowski, Jakub Gierszał, Patrycja Volny i inni.

Literatura

Howard M., 2004, *Impresjonizm*, przeł. Cander-Karolewska E., Warszawa.

Netografia

- <http://film.onet.pl/recenzje/twoj-vincent-imponujacy-hold-dla-van-gogha-recenzja/wyyc2> [dostęp: 14.01.2018]
- <http://film.onet.pl/wiadomosci/oscary-2018-najlepszy-film-nieanglojezyczny-walka-o-nominacje/kr3hnh> [dostęp: 18.01.2018].
- <http://www.filmpolski.pl/fp/index.php?film=1240874> [dostęp: 14.01.2018].
- http://www.postscriptum.us.edu.pl/pdf/ps2012_1_29.pdf [dostęp: 14.01.2018].
- http://www.postscriptum.us.edu.pl/pdf/ps2015_1_22.pdf [dostęp: 14.01.2018].

<http://www.telemagazyn.pl/artykuly/najpiekniejsze-fajerwerki-ever-polski-krotki-metraz-nagrodzony-w-cannes-zdjecia-58231.html> [dostęp: 14.01.2018].

<https://film.wp.pl/zgoda-milosc-w-czasach-zarazy-recenzja-6168555298199169a> [dostęp: 14.01.2018].

<https://naekranie.pl/recenzje/listy-m-3-recenzja-filmu> [dostęp: 14.01.2018].

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Pokot_\(film\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Pokot_(film)) [dostęp: 18.01.2018].

<https://www.pisf.pl/aktualnosci/wiadomosci/sukcesy-polskich-filmow-dokumentalnych-w-2017-roku> [dostęp: 18.01.2018].

<https://www.pisf.pl/aktualnosci/wiadomosci/sukcesy-polskiej-animacji-w-2017-roku> [dostęp: 14.01.2018].

<https://www.pisf.pl/rynek-filmowy/rynek-filmowy/widzowie> [dostęp: 10.02.2017].

<https://www.sfp.org.pl/2016/wydarzenia,5,26339,0,1,Trzy-polskie-krotkie-metraje-jada-na-Sundance.html> [dostęp: 14.01.2018].